

Yerli Turistlerin Eskişehir'in Kültür Turizmine İlişkin Algıları (The Perception of Domestic Tourists Regarding Eskişehir's Cultural Tourism)

*Şerife ÜSKÜDAR^a, Mustafa ÇAKIR^b, Saadet Pınar TEMİZKAN^c

^aEskişehir Osmangazi University, Faculty of Tourism, Department of Tourism and Hotel Management, Eskişehir/Turkey

^bAnadolu University, Faculty of Education, Department of Foreign Languages, Eskişehir/ Turkey

^cEskişehir Osmangazi University, Faculty of Tourism, Department of Travel Management and Tourism Guidance, Eskişehir/Turkey

Makale Geçmişi

Gönderim Tarihi: 10.02.2014

Kabul Tarihi: 05.05.2014

Anahtar Kelimeler

Kültürel miras
Kültür turizmi
Eskişehir

Keywords

Cultural heritage
Cultural tourism
The city of Eskişehir

Öz

Kültür Turizminin 1980'li yıllarda giderek önem kazanmasında, nitelikli turist olarak nitelendirilen kültür turisti sayısının dünyada giderek artması ve ülkelerin kültür turizm potansiyelleri büyük önem taşımaktadır. Türkiye kültür turizm potansiyeli açısından oldukça zengindir. Bu zenginlikte doğal güzellikleri, günümüze kadar gelen sayısız tarihi ve kültürel eserlerinin katkısı büyüktür. Eskişehir, Türkiye'nin bu zenginliğinden payını almış şehirlerden biridir. Bu araştırmada Eskişehir'e gelen turistlerin kentin kültür turizmi potansiyelden yararlanma düzeyleri, nitelikleri ve Eskişehir'e ilişkin algılarının belirlenmesi amaçlanmıştır. Eskişehir'in ileride bir kültür kenti olarak anılması açısından çalışma önemli görülmektedir. Araştırma verileri Odunpazarı Sit Alanı, Kentpark, Sazova Bilim ve Sanat Parkı ve Seyitgazi ilçe merkezine gelen 387 yerli turiste yapılan anket uygulaması ile derlenmiştir. Elde edilen veriler SPSS12.0 (Statistical Package for Social Sciences) paket programında analiz edilmiştir. Söz konusu verilerde değişkenler arası ilişkilerin incelenmesi amacıyla Ki-kare (χ^2) testi kullanılmış; gruplar arasındaki farklılıkların incelenmesi amacıyla parametrik analiz tekniklerinden bağımsız örneklem T-testi ve tek yönlü ANOVA testi'nden yararlanılmıştır. Elde edilen bulgular, Eskişehir'i ziyaret eden turistlerin ağırlıklı olarak genç ve orta yaş grubunda, yüksek eğitim almış, gelir durumları açısından ise orta düzeyde olduklarını göstermektedir. Çalışmanın son bölümünde araştırma bulguları yorumlanmış ve önerilerde bulunulmuştur.

Abstract

The reasons why cultural tourism in 1980's has been improved are; the increasing number of cultural tourists all over the world who is described as qualified tourist and the potential of cultural tourism of the countries. Turkey is prosperous in cultural tourism. Its natural beauty and countless historical and cultural pieces which are lasted until today have contributed to that prosperousness. Eskişehir is among these cities which are sharing this cultural richness. In this study, the aim is to specify the tourists who came to Eskişehir and their perception of how they benefited from the town's cultural tourism potential and its quality and their perception regarding Eskişehir. This study is important for Eskişehir with its potential of be called a culture town in the future. The data of research compiled with the questionnaire made with 387 domestic tourists who came to Odunpazarı archeological site, Kentpark, Sazova Science and Art Park and Seyitgazi county center. The data resulting from the questionnaire has been analyzed in the SPSS12.0 (Statistical Package for Social Sciences) program. For the purpose of analyzing the relevance inter-factors in the data the Chi-square test (χ^2) has been used and for analyzing the difference among the groups, the independent sample T-test in parametrical analyze techniques and simplex ANOVA test is used. The findings obtained shows that the tourists visiting Eskişehir are nominally at the age group of young and middle age, got higher education and at middle income level. At the last section of the study, the research findings are interpreted and the suggestions are made about the subject.

*Sorumlu Yazar

suskudar@hotmail.com (Ş. Üsküdar), mcakir@anadolu.edu.tr (M. Çakır), sptemizkan@ogu.edu.tr (S. P. Temizkan)

GİRİŞ

Turizm, insanların çalıştıkları ve yaşadıkları yer dışında, sürekli kalış şekline dönüşmemek ve gelir sağlayıcı bir faaliyette bulunmamak koşuluyla, yaptıkları seyahat ve konaklamalarından oluşan ilişkiler bütünü olarak tanımlanmaktadır (Hunziker ve Krapf'dan aktaran Çoşkun, 2011: 6). Turizm, içeriği itibariyle çeşitlenmiş ve toplumların ekonomik gelişmişliğine paralel olarak da bir ayrıcalık olmaktan çıkmaya başlamıştır. Turizm içeriği itibariyle sahil turizmi, kış turizmi, sağlık turizmi, kültür turizmi, vb. olmak üzere gün geçtikçe çeşitlenmektedir. Geçmiş çağlarda insanların yaptıkları seyahatleri, bir nevi kültür turizmi olarak görmek mümkündür. Nitekim antik coğrafyacı Strabon, Arap gezgini İbn Batuta ve ünlü seyyahımız Evliya Çelebi'nin ortaya koyduğu eserler, kültür turizmi açısından büyük önem taşır (Strabon,1993; Dağlı ve Kahraman, 2003).

Türkiye'de turizmin geliştirilip ülke ekonomisine katkı sağlaması, 1980'li yılların başından itibaren bir devlet politikası olarak ele alınmasıyla gerçekleşmiştir. Bu çerçevede turizm yatırımlarını özendirme amacıyla 2634 sayılı Turizm Teşvik Kanunu ile önemli teşvikler sağlanmıştır. Bu süreçte, Akdeniz ve Ege kıyılarında özel girişimcilere sağlanan teşviklerle turizm tesisleri hızla çoğalmaya başladı. Ancak tesislerin büyük bir kısmı sahil turizmine hizmet verdiği için, söz konusu bölgelerde çevre sorunlarına yol açmıştır. Bununla beraber tesislerin her şey dâhil sisteminde hizmet sunmaları, gelen turistlerin çevredeki tarihi ve kültürel zenginlikleri görmesini engellediği gibi, söz konusu bölgelerde, kültürel ağırlıklı üretilen ve esnaflar tarafından pazarlanan ürünlerin satışlarını azaltmış ve aynı zamanda, bölge halkının turizmden yararlanma imkânını da olumsuz yönde etkilemiştir. Yukarıda ifade edildiği üzere, turizm sadece sahil turizminden oluşan bir etkinlik değildir. Kültür turizmi de Türkiye'nin en önemli potansiyellerinden biridir. Ancak bu potansiyele paralel olarak Türkiye'de kültür turizmi henüz hak ettiği yeri alamamıştır.

Çalışma alanı olan Eskişehir geçmiş uygarlıklardan kalan tarihi ve kültürel eserler bakımından zengin olduğu kadar, doğal güzellikleri ile de dikkat çekmektedir. Bu çalışmada, öncelikle yer alan kavramlar üzerinde durulmuştur ve kültür turizminin Türkiye'de bulunduğu duruma da değinilmiştir. İzleyen bölümde Eskişehir'in tarihi coğrafyası ve kültür turizmi potansiyeli incelenmiş, Eskişehir'i ziyaret eden turistlerde kente ilişkin nasıl bir algı oluştuğu ve kentin kültür turizmi potansiyelinden ne ölçüde yararlandıklarını ortaya koymak amacıyla düzenlenen anket çalışmasının sonuçları değerlendirilmiş ve Eskişehir özelinde önerilerde bulunulmuştur.

KÜLTÜR, KÜLTÜREL MİRAS, KÜLTÜR TURİZMİ

Kültür

Kültür, sözlük tanımıyla; insan eli, gözü, kulağı, bilgisi altında yetiştirme, geliştirme, düzenleme, bilgilendirme, görgülendirme, eksiklerini tamamlama olan kültür, dilimize 'ekin' olarak kazandırılmıştır (Aydın ve Erdal, 2009: 25; Çakır, 2010: 76).

Kültür kavramı, günlük yaşamda pek çok etkinliği içermektedir. Toplumların ve bireylerin müzik ve yemek kültürü, tarım, ticaret, giyim ve barınma tarzları, evlenme gelenekleri, aile biçimleri, çalışma şekilleri, dinsel törenleri ve boş zaman etkinlikleri bunlara örnek olarak verilebilir (Giddens, 2000: 18).

Kültür, bir toplumun maddi ve manevi özellikleri ile duygu ve düşünce yapılarını yansıtan, geçmişten günümüze aktarılan tüm değerler, davranışlar ve alışkanlıklar olarak tanımlanabilir (Şahin ve Özer, 2006: 128). Kültür kavramına getirilen önemli tanımlamalardan biri ünlü antropolog Edward B. Taylor'a aittir. Taylor'a göre kültür, "insan, toplumunun bir üyesi olarak elde ettiği bilgi, inanç, sanat, ahlak, hukuk, adet ve diğer yetenekler ile alışkanlıklardan oluşan karmaşık bir bütündür" (Fichter, 2006: 154; Aydın ve Erdal, 2009: 29-30).

Kültürün değer, inanç, sembol, dil, norm, örf gibi öğeleri vardır. Bu öğelerin içeriği, kültürden kültüre farklılıklar göstermekle beraber her kültürün evrensel yönleri bulunmaktadır (Bozkurt, 2007: 93). Kültürün en önemli özelliklerinden biri süreklilik göstermesidir. Süreklilik değişimi kaçınılmaz kılmaktadır. Değişimin en önemli nedeni yeni durum ve ihtiyaçlara uyum sağlama gereksinimidir (Sarioğlu, 2005: 463).

Kültürel Miras

"İnsanlık tarihinin başlangıcından bu yana, insanın yaratıcılığı ve toplumlararası etkileşimler sonucunda ortaya çıkan kültürel değerlerin birikimidir" (Küçükaltan vd, 2011: 236) şeklinde tanımlanmaktadır. Kültürel miras olarak nitelendirilen varlıklar, taşınır ve taşınmaz kültür varlıkları olarak ikiye ayrılmaktadır. Taşınır kültür varlıkları arasında etnografya müzeleri, açık hava müzeleri, araştırma ve eğitim müzeleri yer almaktadır. Taşınmaz kültür varlıkları kentler, kent parçaları, her tür anıtsal mimari ve konut mimarisi, peyzaj gibi unsurların yanında toplumların yaşamında önemli olaylara tanıklık etmiş alanları içermektedir (Günay, 2007: 11-13). Kültürel miras, somut ve soyut kültürel miras olarak ayrılır. Somut kültürel miras olarak nitelenen varlıklar, anıtlar, yapı toplulukları, sit alanlarıdır. Somut olmayan kültürel miras ise, gösteri sanatları, doğa ve evrenle ilgili bilgi ve uygulamalar, el sanatları geleneği, sözlü gelenekler (destan, masal, fıkra vb.) anlatımlar alanında görülmektedir.

Kültür Turizmi

İnsanların, yaradılışında var olan, görme ve öğrenme isteği, ekonomik ve kültürel etkenlerle eski çağlardan günümüze, insanları seyahat etmeye motive etmiştir (Artun, 2008: 284). Bu anlamda ilk kez 1980'li yılların başında Avrupa Birliği komisyonunda dile getirilen kültür turizminin en eski turizm türlerinden biri olarak görülebilir.

Bazı kaynaklarda niş pazar bazı kaynaklarda da özel ilgi turizmi olduğu düşünülen kültür turizmi, dinence turizminin tamamlayıcısı olarak görülmektedir (Gürbüz, 1999: 16). Örneğin, Türkiye'ye dinlenme amacıyla gelen yabancı ziyaretçilerin yaklaşık üçte birinin tercih ettiği Antalya'da turizmin; yayla, dağ, kırsal, av, mağara gibi turizm türleri ile zenginleştirilebileceği; böylece turizm sezonunun bütün bir

yıla yayılması sağlanarak, elde edilen gelirlerin artırılması ile beraber sürekliliği de sağlanabileceği vurgulanmıştır (Sarı, 2008: 12-45).

Kültür turizmi ile ilgili çalışmalarda, kültür turizmi, kültürel turizm, tarihi turizm, miras turizmi şeklinde çeşitli kavramların kullanıldığı bilinmektedir (Doğaner, 2003: 3). Birbirinin içinde olan bu kavramlar arasında sınır çizmek güçtür. Bir destinasyondaki miras ve tarihsel kaynaklar kültürel turizmin doğmasındaki en önemli etkidir. İçeriği geniş tutulan kültür turizmi çeşitli kaynaklarda şöyle tanımlanmıştır:

Kültür turizmi, ziyaretçilerin gittikleri yerlerdeki tarihi ve bir ulusa ait değerleri, görmesi, tatmasıdır (Öztürk ve Yazıcıoğlu, 2002: 188). Festival, folklor, tiyatro, sergi gibi sanat etkinliklerine katılmak, geçmiş ve yaşayan uygarlıklar ile kültürel değerleri tanımak, tarihi yerleri ve toplumun yaşam tarzlarını görmek amacıyla yapılan gezidir (Aydın: 1990, 27). Kişilerin kültürel gereksinimlerini karşılamak, yeni bilgiler edinmek, deneyimler kazanmak üzere, yaşadıkları yer dışında kültürel zenginliğe sahip yerlere yaptıkları turizm hareketleridir (Özkan, 2005: 35; Siller, 2008: 1). Bireylerin her zaman yaşadıkları yerlerden ayrılarak, kültürel ihtiyaçlarını gidermek üzere bilgi edinmek amacıyla kültürel çekiciliklerin olduğu yerlere gitmesidir (Kozak ve Bahçe, 2009: 148). Uluslararası Anıtlar ve Sitler Konseyi ICOMOS (2002), kültür turizmini şu şekilde tanımlamaktadır: “Kültür turizmi, asıl olarak kültür ve peyzaj alanları, yerel nüfus ve ev sahibi milletin değerleri ve yaşam şekilleri, mirası, görsel ve sahne sanatları, endüstrileri, gelenekleri ile boş zaman meraklarını içeren kültürel çevrelerin üzerine odaklanan turizm şeklidir. Kültürel etkinliklere katılım, müzelere ve kültürel miras alanlarına ziyaret ve yerel halk ile kaynaşmayı içerebilmektedir”.

Kültürel her ne amaç için olursa olsun, kültür turizminin başlangıç noktası kültürel kaynaklar vasıtasıyla potansiyel turisti çekmektir (Hughes ve Allen, 2005: 176). Kültürel varlığın geçmişe ait olması (zamansal uzaklık), veya yaşanan yerden uzak bir coğrafyada bulunması (mekânsal uzaklık) çekiciliğe yol açmaktadır. Bazılarını ise, ileri sanat ve bilim eserlerini anlama çabası (zihinsel uzaklık) kültür turizmine çekmektedir (Öter ve Özdoğan, 2005: 128). Kültür turizmini diğer turizm türlerinden avantajlı kılan faktörler aşağıdaki gibi sıralanabilir (forum genel, 2011).

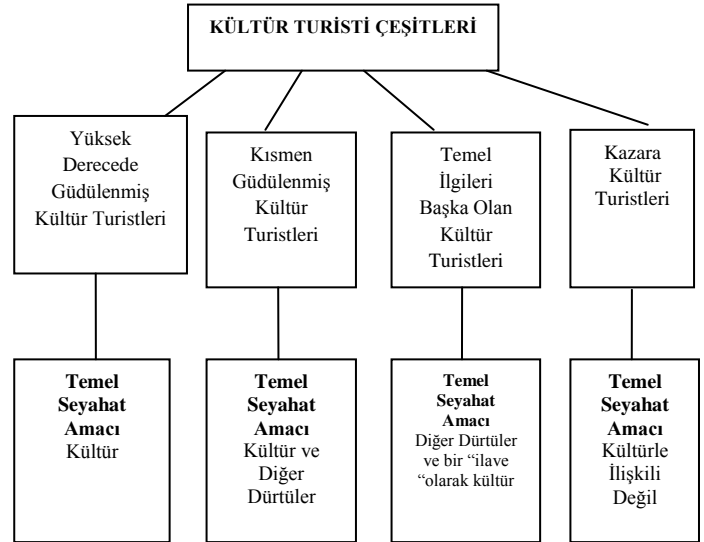
- Kültür turizminin diğer turizm türlerine göre önemli üstünlüğü mevsimsel olmamasıdır. Bu özelliğinden dolayı turizmin bölgelere ve zamana yayılmasına katkı sağlamaktadır.
- Kültür turizmine katılan kişilerin toplumsal statüleri ortalama turistlere göre daha yüksektir. Daha eğitilmiş, daha meraklı, daha ilgili, daha özgür, acelesi olmayan, gittiği yerde daha fazla zaman ve para harcayabilen, kültürel ve sanatsal etkinliklere daha duyarlı, doğaya, çevreye, gidilen bölgenin kültürüne ve geleneklerine daha saygılı, yöre insanını tanımaya istekli kişilerdir.
- Kültür gezileri arz açısından nadir ürünlerdendir ve birçok kültür turisti için olmazsa olmaz gezilerdir. Terör olayları, savaş, çok ağır politik tavır almalar gibi bazı konular dışında daha istikrarlı bir talebe sahiptir. Kıyı turizminde,

pazar kaybetme riski oldukça yüksektir, her an vazgeçilebilecek, değiştirilebilecek bir destinasyonu içerir başka bir anlatımla kırılğan bir üründür.

- Kültür turizmi gelişmekte olan sanal ortamdan ve küresel sermaye hareketlerinden kıyı turizmine göre daha az etkilenmektedir. Kültür turizmi bir taraftan turistik gelirlerin ülkesel düzeyde daha geniş alanları yayılmasında, bölgelerin kültür düzeylerinin yükselmesine katkı sağlarken diğer taraftan kültürel mirasın korunmasında da etkilidir.

Kültür Turisti

Kültür turisti kavramı, seyahatlerinin birincil amacı tarihi yerleri ziyaret, festivallere katılım, görsel sanatları izleme ya da katılma olan turistleri ifade etmektedir. Seyahatlerinde kültürel deneyim kazanmakta ve eğlenceye yönelik başka turistik deneyimlerde elde edebilmektedirler (Kolb, 2006: 121). Temel olarak öğrenme, deneyim kazanma veya kendini keşfetme gibi faktörler tarafından güdülenen kültür turisti (Hausmann, 2007: 174) iyi eğitilmiş, zengin, çok seyahat eden ve genel olarak arzulan üst düzey tüketici grubu olarak kabul edilmektedirler. Hausmann (2007) tarafından oluşturulan kültür turisti dört farklı güdü seviyesinde incelenmiştir. Buna göre kültür turisti çeşitlerini bilmek kültür turizmi pazarlaması açısından önemlidir (Hausmann, 2007: 175).

Şekil 1: Kültür Turisti Çeşitleri

Kaynak: Hausmann, 2007: 175.

Yüksek Derecede Gdülenmiş Kültür Turistleri: Seyahat amacı kültür olan turistlerdir. En önemli pazar dilimini oluşturmaktadır ve kültür turizmi ürün ve hizmetlerini kullanma konusunda isteklidirler.

Kısmen Gdülenmiş Kültür Turistleri: Seyahat amacı kültür ve diğer dürtüler olan bu turistler, ziyaret ettikleri bölgede kültürel olanaklardan faydalanırken arkadaş, akraba ziyaretleri, alış veriş gibi başka amaçlarını da yerine getirmektedirler.

Temel İlgileri Başka Olan Kültür Turistleri: Seyahatlerinin temel amacı kültür değildir. Buna karşın ziyaret ettikleri yerlerde kültürel olanaklardan yararlanırlar.

Kazara Kültür Turistleri: Seyahat amacı kültür değildir. Seyahat ettikleri yerde kültürel bir alanı ziyaret etmeyi planlamazlar ancak gittikleri yerde yüzeysel de olsa kültürel aktivitelere dahil olurlar (Hausmann, 2007: 176).

McKercher ve Gros'un 2002 yılında oluşturdukları diğer bir sınıflandırmada ise kültür turisti çeşitlerinde, seyahat kararlarında sadece kültürün önemini değil, aynı zamanda deneyim çabası ve güdü unsurunu da dikkate almıştır (McKercher ve Cros, 2002: 140)

Kültür Turizminin Kaynakları

Kültür turizminin kaynakları oldukça çeşitlidir. Tarihi ve kültürel yapılar, arkeolojik alanlar ve anıtsal yapılar, yerel yiyecekler ve içecekler, tarihsel olaylar ve ünlü kişiler, modern kültür, sanatsal faaliyetler, sağlık merkezleri, festivaller ve özel olaylar, geleneksel oyunlar ve sporlar, özel ilgi seyahatleri, etkinlikler ve gezi programı, alışveriş merkezleri, müzeler, kütüphaneler, yerel diller, inanç merkezleri, toplum, el sanatları, temalı etkinlikler ve gezi programı, tarihi köy ve kasabalar, söz konusu çeşitlikler arasında yer almaktadır.

Türkiye'de Kültür Turizmi

Birçok medeniyete ev sahipliği yapmış olan Türkiye'nin sayısız kültürel değerleri vardır. Bu değerlerin içinde örf, adet, gastronomi, tarih, müzik, resim, din, mimari yapı, el sanatları önemli özellikler sunmaktadır. Kültürel değerlerimiz, Türkiye'yi kültür turizmi için elverişli bir konuma getirmesine rağmen kültürel miraslarımız yeterince korunamamakta ve tanıtımı yeterli düzeyde yapılamamaktadır (Türkay ve Özel, 2008: 205). Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü'nün sorumluluğu altında yürütülen çalışmalar sonucunda bugüne kadar dünya miras listesine Türkiye'den 11 adet varlığımızın alınması sağlanmıştır. Bu varlıklar; İstanbul'un Tarihi Alanları, Safranbolu Şehri (Karabük), Hattuşaş (Boğazköy)-Hitit Başkenti (Çorum), Nemrut Dağı (Adıyaman-Kahta) Xanthos-Letoon (Antalya-Muğla), Divriği Ulu Camii ve Darüşşifası (Sivas), Truva Antik Kenti (Çanakkale) Edirne Selimiye Camii ve Külliyesi (Edirne) Pamukkale-Hierapolis (Denizli), Göreme Milli Parkı ve Kapadokya (Nevşehir). Çatalhöyük Neolitik Kenti (Konya) dir (goturkey, 2014).

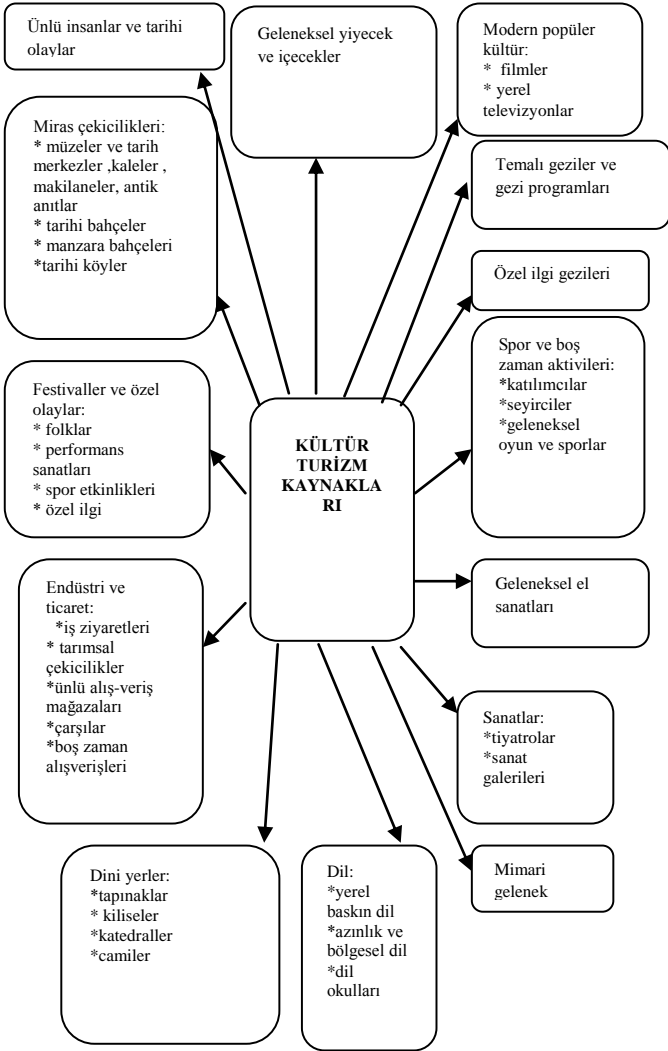
Türkiye için kültür turizminin geliştirilmesi ve farklı kültür ürünlerinin kullanılması önemlidir. Çünkü yapılan araştırmalarda insanları turizme yönlendiren 18 seyahat güdüsünden 6 tanesinin doğrudan kültür turizmine yönelik olduğu belirlenmiştir. Bu seyahat güdülerini ilgilendiren kültürel varlıkları yerinde görmek, başka toplumlara uyum sağlamak, tarihe katılmak, tarihi yerleri gezmek, sosyolojik motifler, diğer ülke insanların nasıl yaşadığını, çalıştığını, eğlendiğini görmektir. Türkiye'nin kültürel zenginliğinin, destinasyonların kalkınmasında katkı yapması için turizm sektörünün yeni bir yaklaşımla ele alınması gerekmektedir. Bu yaklaşım, yerel kültürel özelliklerden, ekonomiyi canlandırma, yerel kimliği koruma ve nitelikli bir şekilde yararlanmayı içine alan kültür turizm yaklaşımıdır (Emekli, 2006: 104-105).

ESKİŞEHİR'E KÜLTÜR TURİZMİ DESTİNASYONU ÖZELLİĞİ KAZANDIRAN VARLIKLAR

Eskişehir'in Coğrafi ve Beşeri Yapısı

Eskişehir İç Anadolu Bölgesi'nde yer alan bir kenttir. Kentin içinden Sakarya Nehrinin bir kolu olan Porsuk Çayı geçer. İlin kuzeyinde Karadeniz Bölgesi, kuzeybatısında Marmara Bölgesi, batı ve güneybatısında da Ege Bölgesi yer almaktadır (Ertin, 1994: 1). Türkiye topraklarının % 1,8'lik bölümünü kaplayan bir yüzölçümüne sahiptir. Bu yüzölçümün sayısal değeri, 13.652 km². Yükseltisi ise, 792 metre kadardır (Albek, 1991: 4).

Eskişehir'de 19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren nüfus artış oranında bir yükselme gözlenir. Bunun en önemli sebeplerinden biri, Osmanlı coğrafyasında kurulan yeni devletlerde yaşamak istemeyen Türk nüfusunun Anadolu'ya göç etmesidir. Nitekim bu göçle Kırım, Bulgaristan, Yunanistan gibi ülkelerden gelen Türklerin önemli bir kısmı Eskişehir ve civarına yerleştirilmiştir. Diğerleri ise, Cumhuriyet döneminin ilk yıllarında sanayi alanında oldukça gelişmiş olmasındır (Güneş ve Yakut, 2007: 37). Eskişehir nüfusunun bir diğer özelliği de, nüfusun ağırlıklı olarak kent merkezinde yoğunlaşmış olmasıdır (Ertin, 1994: 102-113).

Şekil 2. Kültür turizm kaynakları

Kaynak: Swarbrooke, 1999'dan aktaran Meydan Uygur ve Baykan, 2007: 36.

Eskişehir'in Tarihi

Eskişehir (Dorylaion) verimli ovalara sahip olması nedeniyle tarih öncesi dönemden itibaren sürekli yerleşim görmüştür. Kente ait en eski buluntular Paleolitik ve Mezolitik dönemlere kadar gider. Yapılan yüzey araştırmaları ve kazılar Tunç Çağında Eskişehir'in, Anadolu'da önemli bir devlet kuran Hititlerin egemenliği altında belli bir süre yaşadığını ortaya çıkarmıştır (Darga, 2004: 269-283). Hititlerin yıkılmasından sonra Phrygler, Eskişehir'in de içinde yer aldığı İç Batı Anadolu Bölgesine yerleşmişler ve MÖ. 8. yüzyılda da Gordion merkezli

Phrygia Krallığı'nı kurmuşlardır (İşcan, 2006: 7; Sivas, 2008: 60-81). Ancak MÖ. 8. yüzyıl sonlarında Kimmerler tarafından yıkıldılar (Tefekçi Sivas, 2001: 93-97; Claerhout ve Devreker, 2008: 26-28). Eskişehir, Phrygler'den sonra Lydia Krallığı'nın egemenliği altına girdi (Sevin, 2003: 266-287). Daha sonra MÖ. 547'den itibaren Perslerin, MÖ. 334'de de Makedonya Kralı Büyük İskender'in egemenliği altına girmiştir. Bu dönemde Galatlar, bir süre Anadolu'da yağma hareketlerinde bulunduktan sonra Ankara ve Eskişehir civarında Galatya Krallığı kurmuşlardır (Sevin, 2007: 102-115).

Tablo1. Eskişehir Destinasyonuna Kültür Turizm Potansiyeli Kazandıran Değerler

ARKEOLOJİK ALANLAR VE ANITSAL YAPILAR	Phrygia vadisi, Phrygia vadisi anıtları: Yazılıkaya-Midas Anıtı, Bitmemiş Anıt, Sümbüllü Anıt, Arezastis Anıtı, Bahşeyiş Anıtı, Phryg kaleleri: Pişmiş Kale, Gökgöz Kale, Kocabaş Kale, Akpare Kale vardır. Doğanlı Kale, Kümbet Asar Kale, Yapıldan Kale, Gökçekısık Kale, Akhisar Kale Dübecik Kale Kaya mezarları: Anıtsal Phrygia Kaya Mezarı, Gerdekkaya Kaya Mezarı, Aslanlı Mabet, Hamamkaya Kaya Mezarı, Seyircek (Büyükyayla) Nekropolü. Antik kentler: Pessinus (Ballıhisar), Midas (Yazılıkaya), Dorylaion (Eskişehir), Midaion (Karahöyük), Nakoleia (Seyitgazi), Han.
TARİHİ VE KÜLTÜREL YAPILAR	Odunpazarı kentsel sit alanı, Dini Yapılar: <i>Camiler</i> (Alaeddin Cami, Kurşunlu Cami, Sivrihisar Ulu Cami, Sivrihisar Hoşkadem Cami, Sivrihisar Kurşunlu Cami, Sivrihisar Hazinedar Mescidi, Aziz Mahmud Hüdayi Cami, Hızır Bey Mescidi, Mülk Köyü mescidi, Hamamkarahisar Ulu Cami, Geçek Köyü Ulu Cami, Çalçı Köyü Cami, Hüsrev Paşa Cami). Kiliseler (Surp Yerortutyun Kilisesi, Gökçeyayla Kilisesi, Eski Kilise). Türbeler ve Kümbetler (Şeyh Ahi Mahmud Türbesi, Şeyh Edebalı Türbesi, Şeyh Şehabeddin Sühreverdi Türbesi, Atalan Türbesi, Orta Tekke Türbesi, Seyyid Battal Gazi Türbesi, Sücaeddin Veli Baba Türbesi, Üryan Baba Türbesi, Kümbet Baba (Himmat Baba) Kümbeti, Melik Gazi Türbesi, Garip Dede Türbesi, Eyvanlı Türbe, Elveren Türbesi, Muhammed Dede Türbesi, Alemşah Kümbeti, Yunus Hoca Kümbeti, Mahmud Suzani Türbesi). Sosyal Amaçlı Yapılar: Külliyeler (Seyyid Battal Gazi Külliyesi, Sücaeddin Veli Külliyesi, Kurşunlu Külliyesi). Eğitim kurumları (Turan Numune Mektebi, Malhatun Mektebi, Atatürk Lisesi). Hamamlar (Erler Hamamı, Alçık Hamamı, Hüsrev Paşa (Han) Hamamı, Hara (Mahmudiye) hamamı. Selçuklu (Seyitgazi) hamamı, Sücaeddin (Seyitgazi) hamamı, Gavur (Sivrihisar) hamamı, Seyyidiler (Sivrihisar) hamamı. Çardak hamamı) Sivil mimari yapılar (Yeşilefendi Konağı (Osmanlı Evi), Zaimağa Konağı, Odunpazarı kentsel sit alanında 186 adet yerel mimari özelliği olan yapı) Çeşmeler (Maşallah Çeşmesi, Çoban Çeşmesi, Karapınar Çeşmesi, Akdoğan Çeşmesi, Gecek Köyü Çeşmesi, Çalçı Çeşmesi, Acı Çeşme, Meydan Çeşmesi).
MÜZELER	Arkeoloji müzesi, Pessinus açık hava müzesi, Seyitgazi müzesi, Yunus Emre müzesi, Anadolu Üniversitesi Cumhuriyet Tarihi müzesi. Anadolu Üniversitesi eğitim karikatürleri müzesi. Anadolu Üniversitesi çağdaş sanatlar müzesi, Çağdaş cam sanatları müzesi Lületaş müzesi, Devlet demiryolları müzesi, Havacılık müzesi İnönü savaşları karargâh müzesi. Seyitgazi bor ve etnografya müzesi, Balmumu Müzesi
FESTİVALER VE ÖZEL ETKİNLİKLER	Uluslararası Eskişehir festivali, Uluslararası Eskişehir film festivali, Uluslararası Yunus Emre kültür ve sanat festivali, Nasrettin Hoca festivali, Eskişehir'de, yerel özellikleriyle dikkat çeken etkinlikler ise; Ertuğrul Gazi'yi Anma ve Yörük etkinlikleri, Seyyid Battal Gazi'yi Anma Töreni, Seyyid Sücaeddin-i Veli Anma ve Sevgi Günü, Ecdadı Anma Şöleni, Tepreş Şenlikleri, Karaçay Balkar Şenlikleri, Kayakent Çukurbağ Şenlikleri ve kilim festivali önemli bir yer tutar.
GELENEKSEL EL SANATLAR	Lületaş işlemeciliği, Alpu savat (gümüş) işlemeciliği, Sivrihisar Cebesi ve incili küpe işlemeciliği, Kilim dokumacılığı, Çömlekçilik
GELENEKSEL ESKİŞEHİR MUTFAĞI	Toyga çorbası, Kuru bamyacı çorbası, Tutmaç Kelem (lahana) dolması, Mercimekli bulgur pilavı, Mercimekli mantı, Balaban, Çibörek, Göbete, Haşhaşlı gözleme, Ağzı açık Met helvası
REKREASYON ALANLARI	Haller Gençlik Merkezi, THY İnönü Uçuş Eğitimi Merkezi, Sanat Merkezleri, Kent Park, Bilim Sanat ve Kültür Parkı, Büyük Park, Şelale Park, Mesire yerleri (Bademlik, Orman fidanlığı, Hasırca, Sakarılıcaları, Sakarya Baş, Bentbaşı, Musaözü, Şelale, Kalburcu ve Çatacak Ormanlarını).

Kaynak: Albek, 1991; Altınsapan ve Parla, 2004; Altınsapan, 2005; Altınsapan, 2004; Claerhout ve Devreker, 2008; Parman, 2002; Çakır, 2009; Doğru, 2005; Kılıç vd., 2003; Koçkar, 1999; Kortanoğlu, 2008; Sivas Tüfekçi, 2001; Sevin, 2003.

Anadolu'yu ele geçiren Roma Asia Eyaleti'ni kurmuş Eskişehir ve civarı MÖ. 116 yılında Asia eyaletine katılmıştır (Tekin, 2007: 171-172). Roma İmparatorluğu MS. 395 yılında doğu ve batı olmak üzere ikiye ayrıldığında. Eskişehir ve civarı Doğu Roma İmparatorluğu'na bağlandı. MS. 8.yy da Abbasiler kentte kısa bir dönem hâkim olmuştur (Demirkent, 2001: 50-53). MS. 11 yüzyılda Selçukluların hakim olduğu Dorylaion bölgesine Ertuğrul Bey ve aşireti yerleştirilmiştir. Dolayısıyla Eskişehir Osmanlı Beyliği'nin kurulduğu çekirdek bölgeden biri olmuştur. 15. yüzyıldan itibaren Sultanönü Sancağı olan kent (Doğru, 2005: 50-56) daha sonraları Kütahya Sancağı'na bağlı bir kaza merkezi konumuna inmiştir. 1915 yılında yeniden sancak merkezi haline gelmiştir (Yıldırım, 1998: 1; Güneş ve Yakut, 2007: 10).

Dünya Savaşı'nın kaybedilmesi üzerine başlayan Kurtuluş Savaşı'nda, Eskişehir gerek demiryolu hattına sahip olması ve gerekse işgal bölgesine yakınlığı nedeniyle savaşta stratejik açıdan oldukça önemli bir yer olmuştur (Güneş-Yakut, 2007: 147). Savaşın kazanılmasının ardından 1925 yılında il olmuştur Eskişehir (Sarıöz, 1997: 3).

ARAŞTIRMANIN AMACI

Bu çalışmada Eskişehir'in kültür turizmi potansiyeli; tarihi, kültürel değerleri ve doğal güzellikleriyle ele alındıktan sonra, kente gelen yerli turistlerin demografik özellikleri, seyahat özellikleri, amaçları, tercih ettiği etkinlikler ve aynı zamanda yerli turistlerin Eskişehir'in kültür turizm potansiyelinden ne ölçüde haberdar oldukları, yararlanma düzeyleri ve Eskişehir'e ilişkin algıları değerlendirilecektir. Ayrıca elde edilen bulgulardan yola çıkılarak, Eskişehir'in kültür turizmi potansiyelinden daha fazla yararlanılması için önerilerde bulunulacaktır.

ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ

Kültür ve Turizm Bakanlığının hazırlamış olduğu Türkiye Turizm Stratejisi (2023) ve Devlet Planlama Teşkilatı'nın hazırlamış olduğu Dokuzuncu Kalkınma Planı (2007-2013) Kültür Özel İhtisas Komisyonu Raporlarında, artan turizm geliri ve turist sayısı bakımından Türkiye'nin payına düşeni artırma amacı doğrultusunda, turizm hareketlerini tüm yıla yaymak ve alternatif turizm çeşitlerinden biri olarak kültür turizm faaliyetlerini arttırmak gerektiği belirtilmiştir. Bu çerçevede Eskişehir'in kültür turizmi potansiyelinin ortaya konulması, bundan ulusal ve uluslararası alanda yararlanma düzeyinin artırılması; Kültür ve Turizm Bakanlığının hazırlamış olduğu Türkiye Turizm Stratejisini (2023) gerçekleştirmede önemli adımlardan biri olacaktır.

ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Bu çalışmada ilk olarak alan yazın taraması yapılmış ve Eskişehir destinasyonunun tarihi, coğrafi özellikleri ve kültür turizmi potansiyeli incelenmiştir. Çalışmanın ikinci aşamasında veri toplama aracı olarak anket kullanılmıştır. Avrupa Turizm ve Boş Zaman Eğitimi Birliği (ATLAS) tarafından daha önce uygulanmış, güvenilirliği ve geçerliği test edilmiş anket ile "Şehir turizmi ve kültür: Yabancı turistlerin kültürel bir destinasyon olarak İstanbul'u

değerlendirmeleri üzerine bir araştırma" (Uca Özer, 2010) adlı doktora tezinden yararlanılarak amaca uygun sorular incelenmiş ve Eskişehir iline uyarlanmıştır. Ankete son halini vermeden önce 40 kişi üzerinde pilot bir çalışma yapılmış, pilot çalışma sonrasında ankette kullanılıp ölçek şeklinde değerlendirilen soru grupları için güvenilirlik analizi (Cronbach Alpha) yapılmıştır. Yapılan analiz sonucunda turistlerin, Eskişehir destinasyonunu seyahat deneyimlerine göre değerlendirdikleri sorudaki ölçek ifadelerinin güvenilirliği $\alpha = 0,849$, Eskişehir destinasyonu kültürel algıları ile ilgili olan sorudaki ölçek ifadelerinin güvenilirliği $\alpha = 0,716$ olarak güvenilir bulunmuştur.

Ankette nominal ölçek, aralıklı ölçek düzeyinde sorular ve bir tane açık uçlu soru bulunmaktadır. Nominal ölçek düzeyinde oluşturulan sorular turistlerin demografik özelliklerini, seyahat davranışı özelliklerini, bilgi kaynağı, Eskişehir'i nasıl tanımladıkları, katıldığı aktiviteler ve ziyaret ettiği yerleri belirlemeye yönelik sorulmuştur. Aralıklı ölçek düzeyinde hazırlanan turistlerin seyahat deneyimlerine yönelik cevapladıkları 16 kriter (1-Çok Kötü, 2-Kötü, 3-Orta, 4-İyi ve 5-Çok iyi), bir kültür destinasyonu olarak turistlerin Eskişehir algılarını ortaya koymak için hazırlanan 9 ifade (1-Kesinlikle Katılmıyorum, 2- Katılmıyorum, 3- Kararsızım 4-Katılıyorum ve 5- Kesinlikle Katılıyorum) ve memnuniyet durumlarını belirlemeye yönelik sorular (1-Kesinlikle Hayır, 2-Hayır, 3-Kararsızım, 4-Evet, 5-Kesinlikle Evet) 5'li likert ölçeği ile değerlendirilmiştir.

Evrenin büyüklüğü belirlenirken Eskişehir İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü'nden alınan bilgiye göre 2010 yılı verilerinden yararlanılmıştır. Elde edilen veriler doğrultusunda 2010 yılında Eskişehir'e gelen turist sayısı 173.461'dir. Bu turistlerden 166.195'i yerli turisttir. Örneklem büyüklüğü daha önceki çalışmalarda, araştırmacılara kolaylık sağlaması bakımından, 1000000 büyüklüğündeki bir evrende %95 güven seviyesine ulaşmak için hesaplanan örnek sayısı olan 384 olarak belirlenmiştir (Yazıcıoğlu ve Erdoğan; 2007: 71-72). Hazırlanmış olan anket formları, 2011 Temmuz- Ağustos-Eylül aylarında Eskişehir'e gelen ve en az bir gece konaklayan Odunpazarı Sit Alanı, Kentpark, Sazova Bilim Kültür Sanat Parkı ve Seyitgazi ilçe merkezine gelen yerli turistler arasından seçilen 387 kişiye uygulanmıştır. Hazırlanan anketler yedi anketör tarafından yüz yüze görüşmelerle turistlere doldurtulmuştur. Araştırma 387 anket üzerinden değerlendirilmiştir.

Katılımcılardan toplanan veriler elektronik ortama aktarılmış ve sosyal bilimlerde kullanılan SPSS 12.0 paket programında analiz edilmiştir. Sorulara yönelik analiz tekniğinin belirlenmesinde verilerin dağılımı incelenmiştir. Verilere ilişkin çarpıklık ve basıklık değerlerinin istenilen aralıklarda (-2 ve +2) ve grup varyanslarının da eşit olduğu görülmüştür. Dolayısıyla, normal dağılıma sahip olan bu verilerde parametrik analiz tekniklerinin uygulanabileceği sonucuna ulaşılmıştır. Söz konusu verilerde değişkenler arası farklılıkların incelenmesi amacıyla Ki-kare Testi kullanılmış; gruplar arasındaki farklılıkların incelenmesi amacıyla ise parametrik analiz tekniklerinden Bağımsız örneklem T-testi ve tek yönlü ANOVA Testi'nden yararlanılmıştır.

Araştırmada, değişkenler arasındaki ilişkileri incelemek üzere farklı ana hipotezler ve her değişkenin ayrı ayrı test edildiği alt hipotezler oluşturulmuştur.

ARAŞTIRMAYA İLİŞKİN BULGULAR VE DEĞERLENDİRME

Tablo 2. Yerli Turistlerin Demografik Özellikleri İle İlgili Araştırma Bulgular

	n (kişi sayısı)	%		n (kişi sayısı)	%
Medeni durum			Yaş		
Evli	240	62	25 ve altı	66	17,1
Bekâr	147	38	26-31	82	21,02
Toplam	387	100	32-37	67	17,3
Cinsiyet			38-43	72	18,6
Kadın	195	50,4	44-49	49	12,7
Erkek	192	49,6	50 ve üzeri	51	13,2
Toplam	387	100	Toplam	387	100
	n (kişi sayısı)	%		n (kişi sayısı)	%
Eğitim durumu			Aylık Gelir		
İlköğretim	21	5,4	0-1000TL	80	20,7
Lise	118	30,5	1001-2000TL	150	38,8
Ön lisans	61	15,8	2001-3000TL	90	23,3
Lisans	149	38,5	3001-4000TL	31	8
Lisansüstü (Yüksek lisans/Doktora)	38	9,8	4000TL ve üzeri	36	9,3
Toplam	387	100	Toplam	387	100

Araştırmaya katılan turistlerin, %62'si evli, %50,4'ü kadın katılımcılardan oluşmaktadır. Yaş dağılımı incelendiğinde 26-31 yaş arası turistlerin % 21,2'lik en fazla orana sahip oldukları, %38,5'lik oranla lisans mezunu ve % 38,8'lik oranla en fazla 1001-2000 TL arasında gelire sahip olduğu görülmektedir (Tablo 2).

Tablo 3. Yerli Turistlerin Seyahat Davranışı Özellikleri ile İlgili Araştırma Bulguları

Ziyaret sayısı	n(kişi sayısı)	%
İlk kez	192	49,6
2 kez ve daha fazla	195	50,4
Toplam	387	100
Ziyaret Şekli	n(kişi sayısı)	%
Bireysel	258	66,7
Tur	129	33,3
Toplam	387	100
Kalış Süresi	n(kişi sayısı)	%
1 gün	53	13,7
2-3 gün	192	49,6
4-5 gün	68	17,6
6-7 gün	37	9,6
8 gün ve daha fazla	33	9,6
Toplam	387	100
Konaklama Türü	n(kişi sayısı)	%
5 yıldızlı otel	53	13,7
4 yıldızlı otel	46	11,9
3 yıldızlı otel	100	25,8
2 yıldızlı otel	17	4,4
1 yıldızlı otel	4	1
Pansiyon	28	7,2
Belediye oteli	11	2,8
Akraba/arkadaş yanı	108	27,9
Misafirhane	20	5,2
Toplam	387	100
Ziyaret Amacı	n(kişi sayısı)	%
Tatil	98	25,3
İş	47	12,1
Spor	6	1,6
Kültürel nedenler	104	26,9
Akraba/arkadaş ziyareti	90	23,3
Toplantı/konferans	30	7,8
Alışverişi	12	3,1
Toplam	387	100

Ankete katılan yerli turistlerin % 50,4'ü Eskişehir'e daha önce geldiklerini belirtmiştir. Bireysel ziyaret edenlerin oranı % 66,7 Eskişehir'de 2-3 gün arası konaklayanların oranı ise %49,6 olarak bulunmuştur. Konaklama türü olarak en yüksek (% 27,7) oranla akraba, arkadaş yanını tercih ettikleri görülmektedir. Ziyaret amacının ise en yüksek (% 26,9) oranla kültürel nedenler olduğu görülmektedir (Tablo 3).

Tablo 4. Yerli Turistlerin Bilgi Kaynakları ile İlgili Araştırma Bulguları

Bilgi Kaynakları	Evet		Hayır	
	n (kişi)	%	n (kişi)	%
Önceki ziyaretler	115	29,7	272	70,3
İnternet	131	33,9	256	66,1
TV/Radyo	39	10,1	348	89,9
Gazete, dergi, seyahat kitapları	54	14	333	86
Seyahat acentası	82	21,2	305	78,8
Arkadaş, meslektaş, akrabalar	142	36,7	245	63,3

Seyahat ile ilgili bilgilerin hangi kaynaklardan elde edildiğine yönelik sorulan soruda birden çok seçeneğe cevap verilmiştir. Buna göre en yüksek (% 36,7) arkadaş, meslektaş ve akraba tavsiyesi yer almıştır (Tablo 4).

Tablo 5. Yerli Turistlerin Eskişehir Destinasyonu Tanımlamaları ile İlgili Araştırma Bulguları

Destinasyon Tanımlamaları	n (kişi)	%
Sanayi kenti	24	6,2
İşçi kenti	6	1,6
Öğrenci-üniversite kenti	180	46,6
Kültür kenti	139	35,9
Ticaret ve hizmet kenti	38	9,8
Toplam	387	100,0

Eskişehir destinasyonunun tanımlamasına yönelik olarak yerli turistlerin verdiği yanıtlar incelendiğinde, Eskişehir en yüksek (%46,6) oranla Öğrenci-üniversite kenti, olarak tanımlanmıştır (Tablo 5).

Tablo 6. Yerli Turistlerin Ziyaret Ettiği Kültürel Mekânlar ve Katıldığı Aktiviteler ile İlgili Araştırma Bulguları

Kültürel Mekânlar ve Katıldığı Aktiviteler	Evet		Hayır	
	n (kişi)	%	n (kişi)	%
Müzeler	195	50,4	192	49,6
Camiler -Kiliselere	158	40,8	229	59,2
Festivaller	20	5,2	367	94,8
Fuarlar	27	7	360	93
Sanat Galerileri	44	11,4	343	88,6
Spor Etkinlikleri	25	6,5	362	93,5
Tarihi Mekanlar	270	69,8	117	30,2
Tiyatrolar	59	15,2	328	84,8
Opera	72	18,6	315	81,4
Müzik Etkinlikleri	78	20,2	309	79,8
Dans ve Folklor Etkinlikleri	12	3,1	375	96,9

Yerli turistler ziyaret ettiği kültürel mekânlar ve katıldığı aktiviteler ile ilgili sorulan soruda birden çok seçeneğe yanıt vermişlerdir. Turistlerin verdiği yanıtlar incelendiğinde; en yüksek % 69,8'lik oranla tarihi mekânların ziyaret edildiği görülmüştür (Tablo 6).

Tablo 7. Eskişehir'i Anlatan İfadeler

Eskişehir size neyi çağırıyor?	n	%	n	%
Odunpazarı Evleri	57	15	15	3,9
Yılmaz Büyükerşen	42	11	15	3,9
Porsuk çayı	41	11	14	3,6
Lületaşı	41	11	14	3,6
Parklar (Sazova, Kentpark, Şelale Park vb.)	37	9,6	12	3,1
Eğlence ve gece hayatı	24	6,2	7	1,8
Hamamlar	20	5,2	7	1,8
Çiğbörek ve mantı	18	4,7	5	1,3
Üniversite	15	3,9	3	0,8
Toplam	387	100	387	100

Yerli turistlerin “Eskişehir Size Neyi Çağırıyor?” sorusuna verdikleri yanıtlar incelendiğinde; Odunpazarı Evleri en yüksek (% 14,7) oranla ilk sırada yer alırken bu oranı birbirine çok yakın değerlerle Yılmaz Büyükerşen, Porsuk çayı, lületaşı yanıtlarının takip ettiği anlaşılmaktadır (Tablo 7).

Tablo 8. Yerli Turistlerin Seyahat Deneyimlerine Göre Eskişehir Destinasyonu Değerlendirme Ortalamaları

	Aritmetik Ortalama	Standart Sapma
Alışveriş imkanları	4,46	0,7521
Eğlence ve gece hayatı	4,30	0,9891
Yöresel yemekler	4,27	0,8470
Kültürel çekicilikler	4,17	0,7742
Yiyecek içecek hizmetleri	4,16	0,8518
Konaklama tesislerinin kalitesi	4,14	0,8185
Yerel halkın konukseverliği	4,13	0,9196
Hediyelik eşya ve el sanatları	4,08	0,9180
Tarihi çekicilikler	4,06	0,8197
Can ve mal güvenliği	4,05	0,9200
Temizlik ve hijyen	3,99	0,9697
Manzara ve doğal çekicilikler	3,96	0,8357
Turistik çekiciliklerin çeşitliliği	3,88	0,8801
Yerel festivallerin varlığı ve imkanı	3,77	1,0627
Yerel turlar ve geziler	3,66	0,9825
Trafik alt yapısı	3,04	1,2530

Yerli turistlerin seyahat deneyimlerine göre Eskişehir'i değerlendirmelerinin ortalamaları büyükten küçüğe doğru sıralanmıştır (Tablo 8). “Alışveriş imkanlarına” (4,46) büyük oranda katılmakta olup yerli turistlerin “Trafik alt yapısını” ile ilgili kritere verdikleri yanıtlar 3,04 ortalama ile olumsuz olarak değerlendirilebilir.

Tablo 9. Yerli Turistlerin Kültürel Bir Destinasyon Olarak Eskişehir İli Algı Ortalamaları

Önermeler	Aritmetik Ortalama	Standart Sapma
Kültürel ve tarihi yapıların korunması ve iyileştirilmesi Eskişehir'in turistik geleceği açısından olumlu olacaktır.	4,27	0,8134
Eskişehir'e ait kültür ile ilgili hoş deneyimlerim oldu.	4,08	0,8428
Eskişehir Türkiye'deki diğer kültürel şehirlerle rekabet edecek potansiyele sahiptir.	4,06	0,9552
Eskişehir tam anlamıyla kültürel bir şehir destinasyonudur.	4,00	0,8874
Eskişehir genel olarak kültürel amaçlı ihtiyaç ve beklentilerimi karşıladı.	3,94	0,8511
Kültürel ve tarihi kaynakları Eskişehir'i tercih etmemdeki en önemli nedenlerdendir.	3,58	1,1032
Kültürel bir şehir destinasyonu olarak Eskişehir'in tanıtımı etkili bir şekilde yapılmamaktadır.	3,16	1,2258
Eskişehir seyahatim tamamen kültürel amaçlı idi.	3,10	1,2647
Eskişehir'deki kültürel ve tarihi yapıların çok bakımsız ve ihmal edilmiş durumda olduğunu düşünüyorum.	2,81	1,1958

Yerli turistlerin kültürel bir destinasyon olarak Eskişehir ili algı ortalamaları büyükten küçüğe doğru sıralanmıştır (Tablo 9). “Kültürel ve tarihi yapıların korunması ve iyileştirilmesi Eskişehir turistik geleceği açısından olumlu olacaktır” (4,27) ifadesine büyük oranda katıldıkları görülmektedir.

Tablo 10. Yerli Turistlerin Memnuniyet Durumları ile ilgili Araştırma Bulguları

	Kesinlikle Hayır		Hayır		Kararsız		Evet		Kesinlikle Evet	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
	Eskişehir seyahatinizden memnun musunuz?	2	0,5	2	0,5	17	4,4	210	54,3	156
Eskişehir’i arkadaş ve akrabalarınıza tavsiye eder misiniz?	1	0,3	3	0,8	19	4,9	175	45,2	189	48,8
Eskişehir’i tekrar ziyaret etmek ister misiniz?	3	0,8	2	0,5	15	3,9	170	43,9	197	50,9

Ankete katılan yerli turistlerin yüksek bir oranı (% 94,6) Eskişehir’e yaptıkları seyahatten memnun olduklarını, Eskişehir’i arkadaş ve akrabalarınıza tavsiye edeceklerini (% 94) ve Eskişehir’i tekrar ziyaret etmek istediklerini (%94,8) belirtmiştir (Tablo 10).

Test Edilen Hipotezlerin Analiz Sonuçları

Tablo 11. Yerli Turistlerin Ziyaret Amaçlarının Demografik Özelliklere Göre Farklılaşma Durumları

	Cinsiyet		Medeni Durum		Eğitim Durumu		Aylık Gelir		Yaş	
	X ²	p	X ²	p	X ²	p	X ²	p	X ²	P
Ziyarete Amacı	10,62	0,1	19,724	,003**	36,78	,046*	45,27	,005**	46,59	,027*

**p < .01,

*p < .05

Yerli turistlerin Eskişehir ilini ziyaret amaçları ile katılımcıların demografik özellikleri arasında anlamlı bir farkın olup olmadığının belirlenmesi amacıyla Ki-Kare Testi yapılmıştır. Analiz sonucunda, yerli turistlerin ziyaret amaçları medeni durumlarına, eğitim durumlarına, aylık gelir düzeylerine ve yaşlarına göre farklılık gösterirken (p<.05); cinsiyete göre anlamlı bir farklılık göstermediği (p>.05) ortaya çıkmıştır (Tablo 11).

Tablo 12. Bilgi Kaynaklarının Yerli Turistlerin Demografik Özelliklere Göre Farklılaşma Durumları

Bilgi Kaynakları	Cinsiyet		Medeni Durum		Eğitim Durumu		Aylık Gelir		Yaş	
	X ²	p	X ²	p	X ²	p	X ²	p	X ²	p
Önceki ziyaretler	1,814	,178	,578	,447	8,425	,077	3,589	,464	8,687	,122
İnternet	1,158	,282	,246	,620	4,706	,319	1,728	,786	5,973	,309
TV/Radyo	,208	,649	1,761	,124	13,678	,008**	4,143	,387	4,282	,510
Gazete, dergi, kitap	,887	,346	5,155	,023*	5,260	,262	7,280	,122	7,175	,208
Seyahat acentesi	7,063	,008**	13,147	,000**	2,342	,673	10,654	,031*	34,218	,000**
Arkadaş, meslektaş, akrabalar	,561	,454	,443	,506	5,247	,263	5,980	,201	2,423	,788

**p < ,01, *p < ,05

Yerli turistlerin demografik özellikleri ile bilgi kaynakları arasında yapılan ki-kare testi sonuçlarına göre, katılımcıların eğitim durumu (X² = 13,678, p = ,008) ile bilgi kaynağı olarak TV/Radyo arasında istatistiksel bakımdan anlamlı bir farklılık olduğu ortaya çıkmıştır. Cinsiyet (X² = 7,063, p = ,008), medeni durum (X² = 13,147, p = ,000), aylık gelir (X² = 10,654, p = ,031), ve yaş (X² = 34,218, p = ,000) sonuçları ile bilgi kaynağı olarak seyahat acentesi arasında istatistiksel bakımdan anlamlı bir farklılık olduğu ortaya çıkmıştır. Katılımcıların medeni durumu (X² = 5,155, p = ,023) ile bilgi kaynağı olarak gazete, dergi veya kitaptan bilgi alma arasında istatistiksel bakımdan anlamlı bir farklılık olduğu ortaya çıkmıştır. Ki-kare testi sonuçlarına göre, yerli turistlerin cinsiyetlerinin Eskişehir’e gelişlerine yönelik bilgi kaynakları arasında “seyahat acentesi” üzerinde farklılık olduğu görülmektedir. Medeni duruma bakıldığında ise yerli turistlerin Eskişehir’e gelişlerine yönelik bilgi kaynakları arasında “gazete-dergi-kitap” ve “seyahat acentesi” üzerinde farklılık olduğu görülmektedir. Eğitim durumu ile bilgi kaynakları arasında “TV/Radyo” arasında farklılık olduğu görülmektedir. Aylık gelir ve yaş durumu ile bilgi kaynakları arasında “seyahat acentesi” arasında farklılık olduğu görülmektedir (Tablo 12).

Tablo 13. Yerli Turistlerin Eskişehir İline Geliş Biçimlerinin Medeni Durumlarına Göre Farklılaşması

Medeni durum	Bekar Evli	Geliş Biçimi		Toplam	X ²	P
		Bireysel	Tur			
		106 (%72,1)	41 (%27,9)	147	3,159	,076
		152 (%63,3)	88 (%36,7)	240		
Toplam		258 (%66,7)	129 (%33,3)	387		

Yerli Turistlerin medeni durumları ile Eskişehir iline geliş biçimleri arasındaki farklılığı incelemek amacıyla yapılan ki-kare testi sonuçlarına göre, katılımcıların medeni durumu (X² = 3,159, p = ,076) ile geliş biçimleri arasında istatistiksel bakımdan anlamlı bir farklılık olmadığı ortaya çıkmıştır. Yerli turistlerin medeni durumlarının Eskişehir’e

bireysel ya da turla gelişleri üzerinde anlamlı bir farklılık olmadığı görülmektedir. Yerli turistlerin hem evli (%63,3) hem de bekar (%72,1) olanların çoğunluğunun Eskişehir iline geliş biçiminin bireysel olduğu ortaya çıkmıştır (Tablo 13).

Tablo 14. Yerli Turistlerin Eskişehir İlini Tanımlamalarının Cinsiyetlerine Göre Farklılaşması

Cinsiyet	Tanımlama	Toplam	X ²	P				
					Sana yi	İşçi	Öğrenci	Kültür
Kadın	9 (%4,6)	2 (%1)	86 (%44,1)	73 (%37,4)	25 (%12,8)	195	6,641	,016*
	15 (%7,8)	4 (%2,1)	94 (%49)	66 (%34,4)	13 (%6,8)			
Erkek	24 (%6,2)	6 (%1,6)	180 (%46,5)	139 (%35,9)	38 (%9,8)	387		

*p < ,05

Yerli turistlerin cinsiyetleri ile Eskişehir ilini tanımlamaları arasındaki farklılığı incelemek amacıyla yapılan ki-kare testi sonuçlarına göre, katılımcıların cinsiyetleri (X² = 6,641, p = ,016) ile Eskişehir'e yönelik tanımlamaları arasında anlamlı bir farklılık olduğu ortaya çıkmıştır. Yerli turistlerin hem kadın (%44,1) hem de erkek (%49) olanların çoğunluğunun Eskişehir iline yönelik yaptığı tanımlamalarda öğrenci kenti olduğu ortaya çıkmıştır. Bununla birlikte büyük bir çoğunluğunun (%35,9) Eskişehir'i kültür kenti olarak tanımladığı görülmektedir (Tablo 14).

Tablo 15. Yerli turistlerin Eskişehir İlinde Kalış Sürelerinin Aylık Gelir Düzeylerine Göre Farklılaşması

Aylık Gelir	Kalış Süresi	To plam	X ²	P									
					0-1000 TL	1001-2000 TL	2001-3000 TL	3001-4000 TL	4001 TL ve üzeri				
0-1000 TL	1 gün	16 (%20)	2-3 gün	32 (%40)	4-5 gün	15 (%18,8)	6-7 gün	3 (%3,8)	8 gün ve üzeri	14 (%17,5)	80	39,398	,001**
1001-2000 TL	19 (%12,7)	73 (%48,7)	20 (%13,3)	26 (%17,3)	12 (%8)	150							
2001-3000 TL	14 (%15,6)	50 (%55,6)	15 (%16,7)	5 (%5,6)	6 (%6,7)								
3001-4000 TL	1 (%3,2)	21 (%67,7)	7 (%22,6)	1 (%3,2)	1 (%3,2)								
4001 TL ve üzeri	3 (%8,3)	16 (%44,4)	11 (%30,6)	2 (%5,6)	4 (%11,1)								
	53 (%13,7)	192 (%49,6)	68 (%17,6)	37 (%9,6)	37 (%9,6)		387						

**p < ,01

Yerli turistlerin, aylık gelir düzeyleri ile Eskişehir ilinde kalış süreleri arasındaki farklılığı incelemek amacıyla yapılan ki-kare testi sonuçlarına göre, katılımcıların aylık gelir düzeyleri (X² = 39,398, p = ,001) ile Eskişehir ilinde kalış süreleri arasında istatistiksel bakımdan anlamlı bir farklılık olduğu ortaya çıkmıştır. Katılımcıların büyük bir

çoğunluğunun (%49,6) Eskişehir ilinde 2-3 gün kadar vakit geçirdiği ortaya çıkmıştır (Tablo 15).

Tablo 16. Yerli Turistlerin Eskişehir'i Ziyaretlerine İlişkin Memnuniyet Durumlarının Demografik Özelliklerine Göre Farklılaşma Durumları

Memnuniyet durumları	Cinsiyet		Medeni Durum		Eğitim Durumu		Yaş		Aylık Gelir	
	t	p	t	p	F	p	F	p	F	P
Memnuniyet	3,404	,001*	-1,154	0,254	3,494	,008*	0,592	0,705	2,226	0,007
Arkadaşlar tavsiye	2,667	,008*	-0,348	0,728	2,01	0,092	0,205	0,96	0,579	0,608
Tekrar ziyaret	2,418	,016*	2,806	0,417	0,69	0,599	0,245	0,942	0,906	0,406

**p < ,01, *p < ,05

Katılımcıların Eskişehir iline ziyaretlerine ilişkin memnuniyet durumlarının demografik özelliklere göre istatistiksel açıdan anlamlı farklılıklar gösterip göstermediğini ortaya koymak amacı ile T-testi ve ANOVA testi uygulanmıştır. Yapılan t testi sonuçlarına göre katılımcıların cinsiyetleri ve memnuniyet, arkadaşlara tavsiye ve tekrar ziyaret etme durumları arasında anlamlı bir farklılık olduğu; ancak bu değişkenler ile medeni durumları arasında anlamlı bir fark olmadığı ortaya çıkmıştır. Yapılan ANOVA testi sonuçlarına göre eğitim durumu ile katılımcıların memnuniyet durumları arasında anlamlı bir fark olduğu, yaş ve gelir durumu ile katılımcıların memnuniyet durumları arasında ise anlamlı bir fark olmadığı ortaya çıkmıştır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Anadolu, tarihi geçmişi ve kültürel çeşitliliği ile önemli bir kültür turizmi coğrafyasıdır. İç Batı Anadolu Bölgesi'nde yer alan Eskişehir, Anadolu'nun söz konusu kültür çeşitliliğini yansıtan kentlerden biridir. Antik döneme uzanan geçmişi; kentin tarihi, arkeolojik ve kültürel zenginliğini ortaya koyduğu gibi, kültür turizmi potansiyelini de artırmıştır. Ancak bu potansiyel uzun bir süre arza dönüştürülemedi. Son yıllarda Büyükşehir Belediyesi, alt belediyeler, Anadolu Üniversitesi ve Osmangazi Üniversitesi'nin Odunpazarı sit alanında gerçekleştirdiği restorasyon çalışmaları, yeni yapılan parklar ve tanıtım faaliyetleri bu potansiyelden yararlanma düzeyinde ciddi artışlar sağlamaya başlamıştır.

Yerli turistlere yönelik yapılan bu çalışmada, Eskişehir'in kültür turizmi potansiyeli ve bu potansiyelden yararlanma düzeyleri ile kente ilişkin algıları ortaya konulmaya çalışılmıştır. Bu çerçevede kente gelen yerli turistlerin demografik yapısı, yaş durumları itibarıyla çeşitlilik arz etmekte birlikte 26-31 yaş arası gelenlerin daha fazla olduğu gözlenmiştir. Dolayısıyla genç bir kültür turisti varlığından bahsedilebilir. Ankete katılanların cinsiyet durumları birbirine yakın olmakla birlikte, medeni durumları incelendiğinde evli olanların oranının daha yüksek olduğu (%62) tespit edilmiştir. Eğitim durumları incelendiğinde ankete katılanların büyük çoğunluğunun lisans mezunu olduğu anlaşılmaktadır. Bu da kültür turistinin özelliklerinden biri olan eğitilmiş turist özelliği ile örtüşmektedir. Gelir durumları açısından değerlendirildiğinde, orta sınıf düzeyinde olanların

oranı daha yüksektir. Kültür turistlerinin zengin olma özelliği dikkate alındığında bu bulgu farklılık arz etmektedir. Bu sonuçlar, Eskişehir turizm master planındaki (2011-2015) bulgularla benzerlik göstermektedir. Kültür turizmi alanında çalışmaları olan Silberg (1994), Hughes (2002), Werking (2003) kültür turizmine katılan turistlerin gelir düzeylerinin yüksek olduğunu ifade etmektedir. Turistlerin ziyaret özellikleri incelendiğinde daha çok (% 66,7) bireysel olarak seyahat eden turistlerden oluştuğu bunu turla gelenlerin (% 33,3) takip ettiği görülmektedir. Ziyaret süresinin ağırlıklı olarak 2-3 gün olduğu ve konaklama tercihinin daha çok akraba yanı ya da 3 yıldızlı otel olduğu belirtilmiştir. Bilgi edinme kaynakları açısından ele alındığında, önemli bir kısmının akraba ve arkadaş grubu olduğu belirtilmişse de medya başlığında toplayabileceğimiz; internet, radyo, televizyon gazete, dergi ve kitap türü bilgi edinme kaynağının daha ön planda olduğu anlaşılmaktadır. Bu kapsamda Eskişehir ile ilgili kültürel ve tarihi bilgilere, festival etkinlikleri ile ilgili haberlere, Eskişehir'e yönelik düzenlenen turlarla ilgili bilgilere ulaşılabilecek yeni internet sitelerinin oluşturulması ve medyada Eskişehir ile ilgili bilgilere daha sık yer verilmesini sağlamak potansiyel turistlere ulaşmak açısından önemlidir. Ziyaret amaçları açısından incelendiğinde; kültürel nedenler, tatil, akraba ve arkadaş ziyareti ön plandadır. Eskişehir'i tanımlayan ifadeler ile ilgili olarak katılımcılar Eskişehir'i üniversite kenti (% 46,6) ve kültür kenti (% 35,9) olarak ifade etmişlerdir. Katıldıkları etkinlikler açısından tarihi mekânları ziyaret daha ön plandadır. Bu sonuç; Uca Özer tarafından (2010) gerçekleştirilen araştırmanın bulgularını doğrulamaktadır. Bunu müze, cami ziyaretleri izlemektedir. Bununla birlikte müzik, opera ve tiyatro etkinlikleri de diğer önemli etkinlikler arasında yer alırken, festival, fuarlar, spor etkinlikleri ise daha alt sıralarda yer almaktadır. Eskişehir'in kültür turizmi destinasyonu olarak başarılı olabilmesi için her türlü kültürel etkinliğe katılımı artırıcı faaliyetler yapılması önemli olacaktır. Özellikle Eskişehir'deki festivaller, fuarlar ve spor etkinliklerinin tur paketi içerisinde turistlere sunulması önerilebilir.

Turistler Eskişehir'deki seyahat deneyimlerini belirlemeye yönelik cevapladıkları 16 kriterin 14'ü iyi ve çok iyi şeklinde değerlendirilmiştir. Yerel turlar ve geziler, trafik alt yapısı ile ilgili ortalama bir değerlendirme yapmışlardır. Bu sonuç, söz konusu hizmetler bakımından bazı sıkıntılar olduğunun göstergesidir. Yerel turlar ve geziler, Eskişehir valiliği, İl kültür turizm müdürlüğü ve yerel yönetimler tarafından desteklenmelidir. Ayrıca trafik alt yapısıyla ilgili de belediyeler tarafından gerekli düzenlemeler yapılmalıdır.

Turistler, Eskişehir'in diğer kültür şehirleriyle rekabet edecek potansiyele sahip olduğunu ve tam anlamıyla bir kültür turizmi destinasyon olduğunu düşünmektedirler. Turistlerin bu olumlu algıları, gelecekte Eskişehir'in kültür turizmi destinasyonu olarak marka haline gelebileceğini göstermektedir. Turistler, Eskişehir seyahatinden memnun kaldıklarını, Eskişehir'i arkadaş ve akrabalarına tavsiye edeceklerini ve Eskişehir'i tekrar ziyaret etmeyi istediklerini belirtmişlerdir. Bu sonuç, Eskişehir'in, yerli turistlerin beklentilerini karşıladığının önemli bir göstergesidir.

Arkadaş ve akraba tavsiyesinin en önemli bilgi kaynaklarından biri olmasından dolayı, Eskişehir'in tanıtımı ve turistik geleceği açısından oldukça önemli olduğu söylenebilir.

Turistlerin 'Eskişehir size ne çağrıştırıyor?' sorusuna verdikleri yanıtlarda ilk sırayı % 14,7 oranda Odunpazarı evleri alırken, bunu birbirine yakın oranlarla Eskişehir Büyükşehir Belediye Başkanı Yılmaz Büyükerşen, Porsuk Çayı ve Lületaş izlemiştir. Bu durum, Odunpazarı evleri kentsel dönüşüm projesinin ulusal ölçekte iyi tanıtıldığını, Eskişehir Büyükşehir Belediye Başkanı Yılmaz Büyükerşen'in gerek Anadolu Üniversitesi rektörlüğü sırasında gerekse şu anki görevinde Eskişehir'e verdiği hizmetlerle ön plana çıktığını, Porsuk Çayı ve Lületaşın ise kentin iki önemli simgesi olduğuyula açıklanabilir. Eskişehir'in kültür turizmi potansiyeli açısından Frigya Vadisi oldukça önemli olmasına rağmen, söz konusu soruya verilen cevaplarda Frigya vadisinin % 1,3'lük oranda oluşu, tanıtımının yeterli düzeyde yapılmadığını göstermektedir. FRİGKÜM (Eskişehir-Kütahya-Afyon illeri ortaklığıyla yürütülen) çalışmaları ile bu eksikliğin giderilebileceği düşünülebilir.

Eskişehir'in demografik yapısı, kentin kültürel çeşitliliğine paralel olarak farklı etnik toplulukları içinde barındırmaktadır. Bu farklılıklar kentin tarihi ve kültürel zenginlikleriyle anlamlı bir bütün oluşturmaktadır. Nitekim kentin yerel, ulusal ve uluslararası özellikler gösteren festivalleri ve anma etkinlikleri, gerek Türk dünyasında ve gerekse uluslararası alanda yakından takip edilmektedir. Bununla birlikte, kültür ve sanat etkinliklerinin ve Uluslararası Eskişehir Festivali etkinliklerinin sürdürülememesi bu tür etkinliklerin kurumsallaşamaması, mevcut etkinliklerin de kurumsal altyapısının henüz yerleşmediği ile ilişkilendirilebilir. Eskişehir'in 2013 yılında Türk Dünyası kültür başkenti olarak kabul edilmiş olması, kentin yukarıda ifade ettiğimiz demografik ve kültürel çeşitliliğinin de bir sonucu olduğu söylenebilir. Bu projenin Eskişehir'in kent algısında gerek ulusal gerekse uluslararası alanda önemli katkılar sağladığını söylemek mümkündür.

Analiz sonucunda elde edilen bulgular doğrultusunda belirtilen önerilerin yanı sıra, Eskişehir kültür turizmi potansiyelini daha iyi değerlendirebilmek için şu önerilerde bulunulabilir: Eskişehir'e gelen turist sayısı ve özelde kültür turistinin niteliği, gezip gördüğü yerler, konaklama ve benzeri konularda, gerek istatistiksel veriler ve gerekse tanıtıma yönelik kitap, dergi, broşür çalışmaları, bunların hedef kitleye ulaştırılması, yıllık değerlendirmelerinin yapılarak sonuçlara katkılarının sürekli takip edilmesi, Eskişehir'in kültür turizmi potansiyelinin değerlendirilmesi açısından büyük önem taşıyacaktır. Bu türden çalışmaların ilgili kurumlar tarafından eşgüdüm içerisinde takip edilmesi gerekmektedir. Bu konuda Eskişehir valiliğine, belediyelere, üniversitelere, il kültür ve turizm müdürlüğüne, kent müzelerine büyük sorumluluklar düşmektedir. Nitekim Eskişehir valiliğinin koordinasyonluğunda, Anadolu Üniversitesi ve Osmangazi Üniversitesi'nin katkılarıyla Eskişehir Turizm Master Planı (2011-2015) hazırlanmış ve Aralık 2011 tarihinde yayınlanmıştır. Bu tür çalışmaların

yukarıda ifade edilen ek önerilerle zenginleştirilmesi, Eskişehir'in kültür turizminin gelişmesi açısından faydalı olacaktır.

Ayrıca Eskişehir'de yaşayan yurttaşların gerek kent algısı ve gerekse kentteki tarihi kültürel değerlere sahip çıkarak, kente gelen turistlerin bu potansiyelden yararlanma düzeylerinin kendilerine ve yaşadıkları kente önemli katkıları olacağı konusunda bilinçlendirilmesi gerekmektedir. Bu konuda kentteki ilköğretim ve orta öğretim kurumlarına ve bu alanda faaliyet gösteren sivil toplum kuruluşlarına büyük görev düşmektedir. Elde edilen bulgular ve sunulan önerilerin Eskişehir ile ilgili gerçekleştirilecek daha detaylı araştırmalara yol göstermesi beklenmektedir

KAYNAKÇA

- Albek, S. (1991). Dorylaion'dan Eskişehir'e. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Basımevi.
- Altınsapan, E. (1999). Ortaçağ'da Eskişehir ve Çevresinde Türk Sanatı (11-15. y.y. Mimarisi). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Altınsapan, E. ve Parla, C. (2004). Eskişehir Selçuklu ve Osmanlı yapıları I. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Altınsapan, E. (2009). Eskişehir Hamamları (Selçuklu ve Osmanlı Dönemi). Eskişehir: İl Kültür Turizm Müdürlüğü.
- Artun, E. (2008). Halk Kültürü Araştırmaları. İstanbul: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- Aydın, S. ve Erdal, Y. S. (2009). Antropoloji. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi.
- Bozkurt, V. (2007). Değişen Dünyada Sosyoloji: Temeller, Kavramlar, Kurumlar. Bursa: Ekin Kitabevi.
- Clairhout, İ. ve Derveker, J. (2008). Ana Tanrıça'nın Kutsal Kenti Pessinus. (Çev: B. Avunç). İstanbul: Homer Kitabevi.
- Çakır, Mustafa. (2009). Anadolu'da Bir Destinasyon Markası: Eskişehir. *TUROFED Dergisi*, 32, Mayıs, 62-73.
- Çakır, M. (2010). Kültürlerarası İletişimin Bir Yönü: Özün Ötekileştirilerek Yabancılaştırılması. *Anatolia Turizm Araştırma Dergisi*, 21(1), Bahar, 75-84. Prof. Dr. Hasan Işın Özel Sayısı.
- Coşkun, İ. (2011). Türkiye Turizm Endüstrisinde Talep Oynaklarının Çok Değişkenli Garch (Mgarch) Modelleri ile Analizi. *Yayınlanmamış Doktora Tezi*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.
- Dağlı, Y. Kahraman, S.S. (1999). *Evliya Çelebi Seyahatnamesi*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Darga, M. (2004). Şarhöyük-Dorylaion (Eskişehir) Kazılarında Hitit Buluntuları (1989-2003). *60. Yaşında Fahri Işık'a Armağan Anadolu'da Doğdu*.

(Ed: T. Korkut, H. Işkan, G. Işın). İstanbul: Ege Yayınları. 269-283.

- Demirkent, İ. (2001). Bizans İmparatorluğu Devrinde Dorylaion. *Tarihte Eskişehir Sempozyumu-1* (2-4 Kasım 1998), (Yayına hazırlayan: C. Bilim vd.). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, 45-60.
- Doğaner, S. (2003). Miras Turizminin Coğrafi Kaynakları ve Korunması. *Coğrafi Çevre Koruma ve Turizm Sempozyumu (6-18 Nisan 2003)*, İzmir: Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, 1-8.
- Doğru, H. (2005). XVI. Yüzyılda Eskişehir ve Sultanönü Sancağı. Eskişehir: Odunpazarı Belediyesi Kültür Yayınları.
- Emekli, G. (2006). İzmir Kültürel Turizmde Yeni Bir Merkez: Ödemiş. *II. Balıkesir Ulusal Turizm Kongresi* 20-22 Nisan. Balıkesir: Balıkesir Belediyesi.
- Ertin, G. (1994). Eskişehir Kentinde Yerleşimin Evrimi. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Fichter, J.(2006). Sosyoloji Nedir. (Çev: N. Çelebi). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Gilddens, A. (2000). Sosyoloji (Çev.: H. Özer, C. Güzel). Ankara: Ayrac Yayınevi.
- Günay, R. (2007). Kültür Mirasını Korumada Çeşitli Yaklaşımlar. *Colloquium Anatolicum VI*, 1-25.
- Güneş, İ. ve Yakut K. (2007). Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Eskişehir (1840-1923). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Gürbüz, A.K. (1999). Piyasa Ekonomisi ve Kültür Turizmi. *Kültür Turizmi Semineri 21-22 Nisan*, Zonguldak: Karaelmas Üniversitesi Safranbolu Meslek Yüksek Okulu Turizm-Otelcilik Programı Yayınlanmış Bildirileri, 7-20.
- Hausmann, A. (2007). Cultural tourism: Marketing Challenges and Opportunities For German Cultural Heritage. *International Journal of Heritage Studies*, 13,2, 170-184, March.
- Hughes, H. ve Allen, D. (2005). Cultural Tourism In Central and Eastren Europe: The Views Of Induced Image Formation Agents. *Tourism Management*, Sayı: 26, 173-183.
- Işcan, N. (2006). Eskişehir Tarihini Şehri. Eskişehir: Işcan Yayınları.
- Kılıç, A.Y. Kara, Ç. İleri, İ.A. İleri, C. Çelik Öztürk, S. (2003). Bir Ağız Ekmek: Eskişehir Geleneksel Yemek Kültürü. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Koçkar, M. Tekin.(1999). Eskişehir Bölgesinde Halkbilim (Folklor) Ürünleri. Eskişehir: Eğitim Sağlık ve Bilimsel Araştırma Çalışmaları Vakfı Yayınları.
- Kolb, B. M. (2006). *Tourism Marketing For Cities and Towns*. USA: Elsevier Publishing.

- Kortanoğlu, R. (2008). Eser. Hellenistik ve Roma Dönemlerinde Dağlık Phrygia Bölgesi Kaya Mezarları. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Kozak, A. M. ve Bahçe, A. S. (2009). Özel İlgi Turizmi. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Küçükaltan, D. Asetekin, G. Oyman, M. Bahçe, A. S. Gökalp, E. Uçkan, E. Baykal, B. Güler, S. Demirel Gökalp, Z. Yılmaz, H. Göksu, A. F. (2011) Kültürel Miras Yönetimi. (Ed: Mustafa Çakır). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Mckercher, B. ve Cros H. (2002). Cultural Tourism, The Partnership Between Tourism and Cultural Heritage Management, New York: The Hawort Pres.
- Meydan Uygur, S. ve Baykan, E. (2007). Kültür Turizmi ve Turizmin Kültürel Varlıklar Üzerindeki Etkileri. *Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2, 30-49.
- Özkan, N. E. (2005). Koruma ve Kültür Turizmi Bağlamında İstanbul Tarihi Yarımada da Bizans Dönemi Mimari Mirasının Değerlendirilmesi. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi* İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi.
- Öter, Z. Özdoğan, N. (2005). Kültür Amaçlı Seyahat Eden Turistlerde Destinasyon İmajı: Selçuk- Efes Örneği. *Anatolia Turizm Araştırma Dergisi*, 16 (2), Güz, 127-138.
- Öztürk, Y. ve Yazıcıoğlu, İ. (2002). Gelişmekte Olan Ülkeler için Alternatif Turizm Faaliyetleri Üzerine Teorik Bir Çalışma. *Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2, 183-195.
- Parman, E. (2002). Ortaçağ'da Bizans Döneminde Frigya (Phrygia) ve Bölge Müzelerindeki Bizans Taş Eserleri. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Sarıöz, P. (1997). Bir Zamanlar Eskişehir. İstanbul: Erler Matbaa.
- Sarı, C. (2008). Antalya'nın Alternatif Turizm Kaynakları, Planlama Yaklaşımları ve Öneriler. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8(16), 12-45.
- Sarioğlu, M. (2005). Kentsel Dönüşüm Ve Kültürel Değişmeler. *Halk Kültüründe Değişim Uluslararası Sempozyumu Bildirileri 17-19 Aralık 2004*, (Yayına Hazırlayan: I. Altun). İstanbul: Motif Vakfı Yayınları, 462-475.
- Sevin, V. (2003). Anadolu Arkeolojisi. İstanbul: Der Yayınevi.
- Sevin, V. (2007). Anadolu'nu Tarihi Coğrafyası I. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Sivas, T. (2008). Frigler (Midas'ın Ülkesi Anadolu). *National Geographig Dergisi*. Ocak 59-79.
- Strabon. (1993). Antik Anadolu Coğrafyası. (Çev: A. Pekmez). İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları.
- Şahin, A. ve Özer, B. Ş. (2006). Beslenme Kültüründeki Farklılıkların Bayan Tüketicilerin Gıda ürünleri Satın Alma Davranışları Üzerindeki Etkileri. *Dokuz Eylül Üniversitesi İ. İ. B. F. Dergisi*, 21 (1), 127-145.
- Tekin, O. (2007). Eski Anadolu ve Trakya. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Tüfekçi Sivas, T. (2001). Frig ve Eskişehir Çevresindeki Frig Vadileri'ne Genel Bir Bakış. *Tarihte Eskişehir Sempozyumu-1 (2-4 Kasım 1998)*, (Yayına hazırlayan: C. Bilim vd.). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, 93-113.
- Türkay, O. ve Özel, G. (2008). Kültür Turizmine Katılanların Özellikleri ve Beklentileri. *VII. Geleneksel Turizm Paneli*, (Ed: B.Zengin). Sakarya: Sakarya Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, 204-224.
- Uca Özer, S. (2010). Şehir Turizmi ve Kültür: Yabancı Turistlerin Kültürel Bir Destinasyon Olarak İstanbul'u Değerlendirmeleri Üzerine Bir Araştırma. *Yayınlanmamış Doktora Tezi*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.
- Yazıcıoğlu, Y. ve Erdoğan, S. (2007). Spss Uygulamalı Bilimsel Araştırma Yöntemleri. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Yıldırım, İ. (1998). Milli Mücadele Başlangıcında Eskişehir. Eskişehir: Eskişehir Büyükşehir Yayınları.
- Siller, M. L. (2008) Kulturtourismus in alpinen Destinationen Strategien im Spannungsfeld Kultur und Tourismus. <http://www.gustav-mahler.it/upload/getfile/uploadfiles/download/vortraege/080723>. (Erişim tarihi: 14.01.2011).
- T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı. (2007). Türkiye Turizm Stratejisi 2023. <http://www.forumgenel.com/Thread-kulturel-turizm-kultur-turizmi>. (Erişim tarihi: 07.11.2011).
- http://www.sp.gov.tr/documents/Turizm_Strateji_2023.pdf. (Erişim tarihi: 16.05.2014).
- <http://www.goturkey.com/tr/pages/read/turkeyinworldheritage> (Erişim tarihi: 16.05.2014)

Extensive Summary

The Perception of Domestic Tourists Regarding Eskisehir's Cultural Tourism

The reason for the superiority of cultural tourism comparing to other kinds of tourism is that the cultural tourism is not seasonal. Due to this feature it contributes to tourism expand to regions and time. Turkey is a cultural tourism zone with its historical background and cultural diversity. This study's field 'Eskisehir' is city which reflects Turkey's aforesaid cultural diversity. The city's history which is extending to ancient period reveals the archeological and cultural richness of the city and it is also increased the cultural tourism potential.

In this study, the conceptions; culture, cultural heritage, cultural tourism, cultural tourist and the sources of tourism are discussed. Within the cadre of these conceptions, the actual situation of cultural tourism in Turkey is mentioned and the Eskisehir's potential of cultural tourism and historical geography are examined. In the last section of this study which is seen important for Eskisehir to be called as 'City of Culture' in the future, the questionnaire is used as a data collection tool for specify perceptions related to Eskisehir. A pilot study is made over 40 people before ending the questionnaire. The prepared questionnaire forms are applied face to face to 387 domestic tourists randomly selected by 7 pollsters who came to Eskisehir in August-September 2011 stayed at least one night in Odunpazarı archeological site, Kentpark, Sazova Science Culture Art Park and Seyitgazi county center. The data resulting from the questionnaire has been analyzed with the SPSS12.0 (Statistical Package for Social Sciences) program. For the purpose of analyzing the difference in inter-factors in the data the Chi-square test (χ^2) has been used and for analyzing the difference among the groups, the independent sample T-test in parametrical analyze techniques and simplex ANOVA test is used. In the research, for analyze the relevance among the factors, different main hypotheses and sub-

hypotheses in which every factor is tested separately are created.

As a result of the performed analyze; it is observed that the demographic structure of the domestic tourists came to Eskisehir is various by their state of ages and the domestic tourists who is between the ages of 26-31 are came to Eskisehir more often. Consequently it can be said that there is an asset of cultural tourist. When the marital statuses of the participants are examined, it is determined that the higher proportion (%62) is those who are married. It appears that the majority of participants to the questionnaire have bachelor's degree and this thought is match up with the educated tourist feature which is one of the specialties of the cultural tourist. When analyzed from the point of income, the proportion of middle class is higher but when considered the fact that the income level of cultural tourists is high, this finding submits a difference. It is determined that the tourists are consist of persons that voyaging individually, staying 2-3 days and it is also confirmed that these tourists are commonly prefer to stay with their friends or with their relatives. When analyzed from the point of the objective of visitation; the cultural reasons, holiday, visiting relative and friend are at foreground. The (% 46, 6) of participants are described Eskisehir as university city and the (% 35, 9) of participants are described as cultural city. In terms of the activities they attended, visiting the historical places is more at the forefront. The measures that tourists responded for determining their voyage experiences are classified as 'good' and 'very good'. The tourists think that the Eskisehir got potential for competing with other cultural cities and that the Eskisehir is a destination of cultural tourism completely. These positive perceptions of the tourists show that Eskisehir could be a trademark as a destination of cultural tourism in the future. Eskisehir's selection as 'cultural city 2013' supports these ideas. The tourists are indicated that they are pleased with their journey to Eskisehir, that they will advise coming Eskisehir to their friends and relatives and that they would make a visit again to Eskisehir. This conclusion is an important indicator which shows that Eskisehir recompenses the expectations of domestic tourists. Among the answers of the tourists to the question; 'what is Eskisehir evokes in you?' the first place is

Odunpazarı houses with %14, 7 and the lord mayor Yılmaz Büyükerşen , porsuk river and meerschaum responses followed with close proportions. This condition can be explained with these conceptions; The urban renewal project of Odunpazarı houses is introduced well by national scale, The lord mayor Yılmaz Büyükerşen come into prominence with his services to Eskisehir and the meerschaum and Porsuk river are both important symbols of the city.

For examining Eskisehir's cultural tourism potential correctly, the governorship, the municipalities, the universities, the provincial directorate of culture and tourism and the city museums have great responsibilities. As a matter of fact, within the coordination of Eskisehir governorship and in collaboration with Anadolu and Osmangazi universities, The master tourism plan of Eskisehir is prepared and published in December 2011. The augmentation of number and variety of this kind of studies is beneficial to Eskisehir's cultural tourism progress. Besides, Eskisehir's citizen's awareness must be raised about protecting city's historical and cultural value and the level of usage of this potential by the tourists who came to city contributes significantly to the city